
РОЗДІЛ IV. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО; ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346.7

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.25>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЕЛЕКТРОННИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ

Камишанський В.І.,

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії (081 Право)
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова НАН України», м. Київ, Україна
ORCID: orcid.org/0000-0003-4220-8339*

Гудіма Т.С.,

*доктор юридичних наук, старший дослідник,
заступник завідувача відділу проблем модернізації
господарського права та законодавства
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова НАН України», м. Київ, Україна
ORCID: orcid.org/0000-0003-1509-5180*

Камишанський В.І., Гудіма Т.С. Особливості правового регулювання обігу електронних торговельних документів.

У цій статті досліджуються особливості правового регулювання обігу електронних торговельних документів в Україні та на міжнародному рівні (зокрема, у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії (далі – Велика Британія). Оцінюється, якою мірою національне законодавство з відповідних питань підходить для передачі таких документів за допомогою електронних засобів, та визначаються аспекти, за якими воно не відповідає вимогам. Доводиться недостатність норм вітчизняного законодавства, яке регулює обіг торговельних документів (коносаментів, векселів тощо) та базових законів, які визначають основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів (Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг»), організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції в Україні (Закон України «Про електронну комерцію»), правові та організаційні засади надання електронних довірчих послуг («Закон України «Про довірчі послуги») для переходу на електронний документообіг торговельних документів. Зважаючи на це, а також враховуючи обов'язок країн G7+ щодо сприяння використанню та визнанню електронних передаваних записів (типових законів Комісія Організації об'єднаних націй з права міжнародної торгівлі (United

Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), зокрема в країнах, які розвиваються, та досвід Великої Британії обґрунтовується розробка та прийняття окремого закону «Про електронні торговельні документи» (з урахуванням норм вже існуючого національного законодавства і національних інтересів), який би містив чітке поняття торговельних документів та їх класифікацію.

Аргументується доцільність розробки та визнання на міжнародному рівні єдиних стандартів до передачі електронних торговельних документів (зокрема впровадження нових систем і інтеграцію їх із внутрішніми системами усіма перевізниками, митними органами та ін.), технологій завдяки яким забезпечуватиметься така передача, а також уніфікованих строків для їх запровадження. Доводиться, що значний потенціал для забезпечення обігу торговельних електронних документів мають технології розподіленого реєстру, зокрема блокчейн.

Ключові слова: електронні торговельні документи, блокчейн, UNCITRAL, електронні передавані записи, коносамент, вексель.

Kamyshanskyi V.I., Hudima T.S. Peculiarities of legal regulation of electronic trade documents circulation.

This article examines the peculiarities of legal regulation of electronic trade documents circulation in Ukraine and internationally (in particular, the United Kingdom of Great Britain and Northern

Ireland (hereinafter – the UK)). It is assessed to what extent the national legislation on the relevant issues is suitable for the transfer of such documents by electronic means, and the aspects in which it does not meet the requirements. The authors prove the insufficiency of the norms of the national legislation regulating the circulation of trade documents (bills of lading, bills of exchange, etc.) and the basic laws that define the basic organizational and legal principles of electronic document management and the use of electronic documents (the Law of Ukraine «On Electronic Documents and Electronic Document Circulation»), organizational and legal principles of activities in the field of electronic commerce in Ukraine (the Law of Ukraine «On Electronic Commerce»), legal and organizational principles of electronic trust services (the Law of Ukraine «On Electronic Trust Services») for transition to electronic document circulation of trade documents. With this in mind, and taking into account the obligation of the G7+ countries to promote the use and recognition of electronic transferable records (model laws of the United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), in particular in developing countries, and the experience of the United Kingdom, the development and adoption of a separate law «On Electronic Trade Documents» (taking into account the norms of existing national legislation and national interests), which would contain a clear concept of trade documents and their classification is substantiated.

The feasibility of developing and recognizing uniform standards at the international level for the transfer of electronic trade documents (in particular, the introduction of new systems and their integration with internal systems by all carriers, customs authorities, etc.), which will ensure such transfer, as well as uniform terms for their implementation, is being determined. It is proved that distributed ledger technologies, in particular blockchain, have significant potential for ensuring the circulation of electronic trade documents.

Key words: electronic trade documents, blockchain, UNCITRAL, electronic transferable records, bill of lading, bill of exchange.

Постановка проблеми. Цифровізація міжнародної торгівлі сприяла модернізації країнами національних законодавств, зокрема з урахуванням типових законів Комісії Організації Об'єднаних Націй з права міжнародної торгівлі (United Nations Commission on International Trade Law (далі – UNCITRAL)) про електронну торгівлю та електронні підписи [1; 2]. Так, в Україні було прийнято низку законів, серед них: Закон України «Про електронну комерцію», «Про електронні довірчі послуги», «Про електронний

цифровий підпис» тощо. Втім цього виявилось недостатньо для повного задоволення сучасних потреб суб'єктів господарювання у цій сфері. На сьогодні існують проблеми дематеріалізації окремих документів, які використовуються в міжнародній торгівлі (коносаментів, векселів, складських свідоцтв тощо). Відсутність правової бази для електронної передачі торговельних записів, створених на папері призводять до невизначеності у їх використанні. Водночас дематеріалізація відповідних документів може сприяти електронній торгівлі, наприклад, завдяки підвищенню швидкості та безпеки передачі даних та автоматизації певних транзакцій за допомогою «смарт контрактів». Електронні передавані записи можуть бути особливо актуальними не тільки для певних сфер підприємницької діяльності, таких як транспорт і логістика, фінанси розвинених країн, а й країн, що розвиваються, зокрема України. Зазначене актуалізує проведення досліджень у відповідному напрямі.

Стан опрацювання відповідної проблематики. Дослідженню різних аспектів дематеріалізації торговельних документів приділяється значна увага з боку представників зарубіжної [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10] науки. Здобутки зарубіжних вчених можуть бути корисними для вирішення відповідних питань в Україні.

На вітчизняному рівні питання дематеріалізації торговельних документів залишаються недостатньо дослідженими. У наукових роботах вчених [11; 12; 13 та ін.] переважно зауважується на проблемах обігу паперових торговельних документів (коносаментів) та необхідності їх переведення в електронну для активізації міжнародної торгівлі.

Метою статті є аналіз особливостей правового регулювання обігу електронних торговельних документів на вітчизняному і міжнародному рівні, виявлення недоліків та обґрунтування пропозицій щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Міжнародна торгівля все ще значною мірою покладається на особливу категорію документів, які надають право власнику вимагати виконання зобов'язання, зафіксованого в документі (поставити товар, сплатити за нього), та передавати право вимагати виконання цього зобов'язання шляхом передачі (фізичного) володіння документом. До таких документів зазвичай належать коносаменти, переказні векселі, прості векселі та складські розписки [14]. Наприклад, простої передачі коносамента може бути достатньо для надання новому власнику права на товари, описані в ньому (стаття 134 Кодексу торговельного мореплавства в Україні).

Чинне законодавство окремих країн, в тому числі України, не визнає механізм обігу таких документів в електронній формі. Наприклад,

відповідно до статті 5 Закону України «Про обіг векселів в Україні» «векселі (переказні і прості) складаються в документарній формі на бланках з відповідним ступенем захисту ... і не можуть бути переведені в бездокументарну форму (знерухомлені)». В свою чергу, відповідно до Правил перевезення вантажів, пасажирів і багажу внутрішнім водним транспортом, затверджених Наказом Міністерства інфраструктури України від 15 квітня 2022 року № 220 електронна форма передбачена для внутрішнього коносаменту (абз. 7 п. 2 Правил).

Таким чином, галузі, що використовують ці документи, не мають можливості перейти на повністю безпаперовий документообіг. Як наслідок, міжнародна торгівля ускладнюється необхідністю обробки значного обсягу паперових документів. Так, наприклад, найбільші у світі контейнеровози можуть перевозити 24 000 двадцятифутових контейнерів за один раз в одному і тому ж рейсі. Для кожного з цих вантажів має бути створена паперова транспортна документація, яка повинна бути оброблена вручну, щоб пройти шлях від вантажовідправника товару до кінцевого покупця в пункті призначення, іноді через численних посередників. За оцінками Асоціації цифрового контейнерного судноплавства («DCSA»), у 2020 році морськими перевізниками було видано 16 мільйонів оригінальних коносаментів, і більше 99% з них були в паперовій формі. Зважаючи на останні тенденції активізації міжнародної торгівлі шляхом цифровізації, зазначені вище підходи виявляються застарілими та неефективними [15; 16].

Вдається, що законодавче закріплення можливості використання електронних версій певних торговельних документів позитивно вплине на активізацію роботи у відповідному напрямі, зокрема оптимізує торговельні процедури, покращить управління інформацією та посилить інформаційну безпеку.

Водночас, цифровізація транспортних документів не є простим питанням, яке може бути вирішене шляхом визнання, наприклад, юридичної сили електронних документів нарівні із паперовими. Для забезпечення використання таких документів в міжнародній торгівлі необхідним є уніфіковане правове регулювання.

Результатом міжнародних зусиль, в цьому напрямі було прийняття уніфікованого та нейтрального документу – Типового закону UNCITRAL «Про електронні передавані записи» (Model Law on Electronic Transferable Records (далі – MLETR) [14] у 2017 році. MLETR був покликаний заповнити прогалину, залишену попередніми законами UNCITRAL про електронну торгівлю, такими як Типовий закон про електронну торгівлю [1], Типовий закон про електронні підписи [2] і Конвенція ООН про використання

електронних повідомлень у міжнародних договорах [3].

Положення цього документу (Типового закону UNCITRAL про електронні передавані записи (MLETR)) спрямовані на забезпечення законного використання електронних передаваних записів (electronic transferable records), що функціонально еквівалентні переданим документам або інструментам, як усередині країни, так і за її межами.

Так, згідно статті 2 MLETR «Електронний запис» означає інформацію, створену, передану, отриману або збережену за допомогою електронних засобів, включаючи, де це доречно, всю інформацію, логічно пов'язану або іншим чином пов'язану між собою, щоб стати частиною запису, незалежно від того, створена вона одночасно чи ні. В свою чергу, «Електронний запис, що передається» визначається, як електронний запис, який відповідає наступним вимогам. Зокрема, коли закон вимагає передаваного документа або інструмента, ця вимога задовольняється електронним записом, якщо (а) електронний запис містить інформацію, яка повинна міститися в передаваному документі або акті; та (b) використовується надійний метод:

(i) для ідентифікації цього електронного запису як електронного запису, що передається як електронний передаваний запис;

(ii) створення цього електронного запису таким, що може бути об'єктом контролю з моменту його створення і до моменту припинення його існування;

(ii) створення цього електронного запису таким, що підлягає контролю з моменту його створення до моменту втрати ним будь-якої сили або юридичної чинності; та

(iii) збереження цілісності цього електронного запису (стаття 10 MLETR).

Електронний передаваний запис може замінити передаваний документ або інструмент, якщо використовується надійний метод зміни носія (Стаття 17 MLETR).

Усвідомлюючи важливість міжнародної сумісності законодавчих підходів щодо забезпечення обігу електронних торговельних документів між різними юрисдикціями і визнання їх в якості юридично еквівалентних паперовим версіям, все більше країн, зокрема Великобританія, розпочали імплементацію Типового закону MLETR.

Так, 30 квітня 2021 року Комісія з питань права опублікувала звіт із законопроектом, який спрямований на юридичне визнання торговельних документів, таких як коносаменти та переказні векселі в електронній формі [18]. Законопроект визначено критерії, яким повинен відповідати електронний документ, щоб вважатися «електронним торговельним документом». Відповідні критерії, за винятком окремих уточнень, узгоджуються з вимогами MLETR.

По-перше, для того, щоб вважатися електронним торговельним документом, документ в електронній формі повинен містити таку ж інформацію, яка вимагається законодавством для паперового еквівалента.

По-друге, система електронних торговельних документів має бути надійною, зокрема відповідати певним галузевим стандартам у способі її функціонування. Перелік таких стандартів запропоновано залишити відкритим.

По-третє електронний документ повинен бути захищений від несанкціонованого втручання або зміни.

Четвертий критерій стосується питань виключного контролю. Зокрема, політика щодо контролю відповідно до законопроєкту полягає в наступному: 1. Документ в електронній формі повинен мати можливість фактично бути об'єктом виняткового контролю. 2. Кілька осіб можуть мати контроль над документом в електронній формі (тому що, наприклад, всі вони мають облікові дані або приватний ключ, необхідні для здійснення транзакції). 3. Навіть якщо декілька осіб можуть мати контроль над документом в електронній формі, тільки одна особа (або особи, що діють спільно) повинні мати можливість здійснювати цей контроль в будь-який момент часу. А отже, щоб кваліфікуватися як електронний торговельний документ, торговельний документ в електронній формі повинен піддаватися виключному контролю (тобто тільки одна особа (або особи, що діють спільно) повинна мати можливість здійснювати контроль над документом в електронній формі).

По-п'яте, для того, щоб кваліфікуватися як електронний торговельний документ, торговельний документ в електронній формі також повинен бути «відчужуваним». Іншими словами передача електронного торговельного документа повинна обов'язково тягнути за собою передачу як самого документа, так і можливості контролювати документ. Після передачі документа будь-яка особа, яка до передачі могла здійснювати контроль над документом, втрачає таку можливість (за винятком випадків, коли особа може здійснювати контроль в силу того, що вона є одержувачем). Ця особливість запобігає проблемі подвійних витрат (зокрема, передачі електронного торговельного документа більше одного разу однією і тією ж стороною або іншою стороною, яка одночасно має контроль над документом, що передається).

Шостий критерій стосується особливостей ідентифікації документа. Тобто законодавство має містити вимогу щодо окремих ознак, які дозволяють ідентифікувати документ, в тому числі відмежовувати його від будь-яких копій. Це особливо важливо для забезпечення того, щоб копії електронних торговельних документів

не давали можливості «подвійних витрат» або використання копії в якості оригіналу.

Сьомий критерій присвячений ідентифікації осіб, які можуть здійснювати контроль над документом в електронній формі. Зокрема, для того, щоб кваліфікуватися як електронний торговельний документ, торговельний документ в електронній формі повинен бути здатний бути однозначно пов'язаний з особою або особами, які можуть здійснювати контроль над ним. Наприклад, якщо три особи мають доступ до закритого ключа документа, система повинна дозволяти кожній з цих трьох осіб ідентифікувати себе як особу, яка здатна здійснювати контроль, показавши або використавши свій закритий ключ [19].

Слід звернути увагу, що у зазначеному вище законопроєкті Великої Британії «Про електронні торговельні документи» норми MLETR імплементовано не повністю (з урахуванням вже існуючого законодавства та усталеної практики). Наприклад, на відміну від MLETR, законопроєкт не містить чіткого положення, що дозволяє електронним документам відповідати вимогам «письмової форми». Це пов'язано з тим, що законодавство Англії та Уельсу визначає «письмову форму» в широкому розумінні (ототожнює з електронною). Крім того, положення зазначеного законопроєкту не змінюють особливостей підписів електронних документів вже визначених національним законодавством та на відміну від MLETR передбачають можливість індосаменту на електронному торговельному документі (адже він є невід'ємною частиною багатьох торговельних документів) [19].

Згодом, 17 грудня 2021 року на офіційному сайті уряду Великої Британії була опублікована Аналітична записка Головування Великої Британії у G7: Дорожня карта реформ для електронних передаваних записів (Roadmap to reform for electronic transferable records). Відповідно до цього документу країни G7+, які ще не реформували своє законодавство у відповідному напрямі мають провести роботу з виявлення прогалин, які обмежують використання електронних передаваних записів (включаючи коносаменти, векселі, прості векселі, чеки, складські розписки та страхові сертифікати) [20]. Крім того, документом передбачено обов'язок країни G7+ підтримувати країни, що розвиваються, з метою сприяння використанню та визнанню електронних передаваних записів, в тому числі шляхом підписання угод про цифрову торгівлю.

В серпні 2022 року Велика Британія та Україна оголосили про свій намір укласти Угоду про цифрову торгівлю. За попередньою інформацією (прим. авт. – текст угоди наразі відсутній в загальному доступі) відповідна угода має на меті оптимізацію торгівлі між країнами за допо-

могою таких технологій, як електронні транзакції, електронні підписи, електронні контракти, електронні передавані записи тощо. Принагідно зазначимо, що Україна стала другою країною із якою Велика Британія встановлює договірні відносини у напрямі цифровізації економічних відносин. У 2022 році Угоду про цифрову економіку було укладено із Сінгапуром [21]. Згідно пункту 3 статті 8.60 цієї угоди «Сторони визнають важливість сприяння використанню електронних передаваних записів. З цією метою кожна Сторона докладає зусиль для створення правової бази, що регулює електронні передавані записи відповідно до Типового закону UNCITRAL про електронні передавані записи 2017 року». Зважаючи на таку практику та обов'язок країн G7+ зазначений вище (сприяти використанню та визнанню електронних передаваних записів...) можна дійти висновку, що відповідне положення увійде до змісту Угоди про цифрову торгівлю між Великою Британією та Україною.

Враховуючи зазначене вище, Україна вже має розпочинати роботу у напрямі поступової цифровізації зовнішньоекономічних відносин, зокрема імплементації міжнародних підходів з питань передачі електронних записів в міжнародній торгівлі. Адже Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про довірчі послуги», «Про електронну комерцію», які є результатом імплементації міжнародних документів, зокрема UNCITRAL, не вистачає для переходу на електронний документообіг торговельних документів. При цьому окремі їх положення не враховують особливостей електронних торговельних документів. Наприклад, відповідно до абзацу 2 статті 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» «у разі надсилання електронного документа кільком адресатам або його зберігання на кількох електронних носіях інформації кожний з електронних примірників вважається оригіналом електронного документа». Така норма надає можливість подвійного використання оригіналу документа, що є неприпустимим для торговельних документів, в тому числі коносаментів. А отже доцільним було б врахувати досвід Великої Британії, зокрема розробити та прийняти окремий закон «Про електронні торговельні документи» з зазначенням в Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» за аналогією з абзацом 3 статті 14 згаданого нормативно-правового акта, «Електронний документообіг на торговельному ринку здійснюється з урахуванням Закону України «Про електронні торговельні документи». Крім того відповідний нормативно-правовий акт має бути розроблений з урахуванням норм вже існуючого національного законодавства і національних

інтересів, містити чітке поняття торговельних документів та їх класифікацію.

Окрім зазначеного вище, виникає також і потреба у встановленні єдиних стандартів до передачі електронних торговельних документів (зокрема впровадження нових систем і інтеграцію їх із внутрішніми системами усіма перевізниками, митними органами та ін.) та технологій завдяки яким забезпечуватиметься така передача. На сьогодні є відсутніми уніфіковані підходи з цих питань. Деякі країни намагаються узгодити їх в рамках угод про цифрову торгівлю або спільних проєктів [22]. Зокрема, в лютому 2022 р. Асоціація цифрових контейнерних перевезень (Digital Container Shipping Association (DCSA)), нейтральна некомерційна група, створена для подальшої цифровізації стандартів технології контейнерних перевезень, разом із дев'ятьма перевізниками-учасниками, оголосила про створення Альянсу Майбутнє міжнародної торгівлі (Future International Trade (FIT) Alliance із підписанням меморандуму про взаєморозуміння між DCSA, BIMCO, Міжнародною федерацією асоціацій експедиторів (International Federation of Freight Forwarders Associations), Міжнародною торговою палатою (International Chamber of Commerce (ICC) і SWIFT, у якому організації зобов'язуються співпрацювати для стандартизації оцифрування міжнародної торгівлі.

Завдяки цій ініціативі FIT Alliance працюватиме разом, щоб привернути увагу до важливості загальних і сумісних стандартів даних і загальних законодавчих умов у міжнародних юрисдикціях і платформах. Мета полягає в тому, щоб полегшити прийняття та впровадження електронних коносаментів регуляторними органами, банками та страховими компаніями та уніфікувати спілкування між цими організаціями та клієнтами, фізичними та договірними перевізниками та всіма іншими зацікавленими сторонами, залученими до міжнародної торговельної операції [23].

Втім як слушно зазначено в Дорожній карті реформ для електронних передаваних записів Великої Британії країни «повинні долучитися до роботи в рамках Спільної ініціативи COT з питань електронної комерції, щоб прийти до узгодженості підходів, які сприятимуть більшому визнанню електронних передаваних записів в рамках внутрішніх правових та регуляторних засад» [24].

Щодо технологій, які можуть бути застосовні для забезпечення обігу торговельних електронних документів, слід зазначити наступне. За позицією вчених і практиків значний потенціал для вирішення подібних питань має технологія блокчейн. Вона не тільки замінює паперові документи електронними записами в міжнародних транзакціях, але також дозволяє впроваджу-

вати смарт-контракти, завдяки яким договірні зобов'язання, підтверджені наприклад коносаментом, автоматично виконуються при виконанні певних умов. Наприклад, якщо відповідна технологія використовується для синхронізації записів про транзакції між сторонами міжнародного морського перевезення вантажів, то смарт-контракти можуть автоматично змінювати та фіксувати право власності на товар після здійснення покупцем платежів продавцю.

По-перше, технологія блокчейн, в якій транзакції здійснюються на відкритій платформі, може підвищити прозорість і розширюваність транзакцій електронних передаваних записів, які були вказані як обмеження моделі реєстру, шляхом забезпечення легкого доступу для учасників транзакцій. По-друге, в блокчейн стає складніше підробляти або фальсифікувати транзакції в міру зростання масштабу мережі, оскільки записи про транзакції є спільними і спільно управляються всіма учасниками. По-третє, позначка часу, яка фіксує дату і час, коли відбулася транзакція в блокчейн-транзакції, щоб продемонструвати існування конкретної транзакції, запобігає подвійним платежам, що полегшує вирішення звичайних суперечок. Крім того, блокчейн також має такі елементи, як технологія розподіленого реєстру та механізм консенсусу, які можуть більш ефективно відповідати вимогам електронного торговельного документу або електронних передаваних записів відповідно до MLETR [25].

Висновки. На підставі проведеного вище аналізу можна дійти наступних висновків. Доведено, що норм вітчизняного законодавства, яке регулює обіг торговельних документів (коносаментів, векселів тощо) та базових законів, які визначають основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів (Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг»), організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції в Україні (Закон України «Про електронну комерцію»), правові та організаційні засади надання електронних довірчих послуг («Закон України «Про довірчі послуги») тощо є недостатнім для переходу на електронний документообіг торговельних документів. Зважаючи на це та посилаючись на досвід Великої Британії обґрунтовано розробити та прийняти окремий закон «Про електронні торговельні документи» з одночасним зазначенням в Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» за аналогією з абзацом 3 статті 14 згаданого нормативно-правового акта, «Електронний документообіг на торговельному ринку здійснюється з урахуванням Закону України «Про електронні торговельні документи». Відповідний нормативно-правовий акт має бути розроблений з урахуванням норм

вже існуючого національного законодавства і національних інтересів, містити чітке поняття торговельних документів та їх класифікацію.

Аргументовано доцільність розробки та визнання на міжнародному рівні єдиних стандартів до передачі електронних торговельних документів (зокрема впровадження нових систем і інтеграцію їх із внутрішніми системами усіма перевізниками, митними органами та ін.), технологій завдяки яким забезпечуватиметься така передача, а також уніфікованих строків для їх запровадження. Доведено, що значний потенціал для забезпечення обігу торговельних електронних документів мають технології розподіленого реєстру, зокрема блокчейн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. United Nations Commission on International Trade Law Model Law on Electronic Commerce. 1996 (with additional article 5 bis as adopted in 1998). URL: https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/modellaw/electronic_commerce.
2. United Nations Commission on International Trade Law Model Law on Electronic Signatures. 2001. URL: https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/modellaw/electronic_signatures.
3. Goldby M. Legislating to facilitate the use of electronic transferable records: A case study. In UNCITRAL Colloquium on Electronic Commerce. 2011. 22 p.
4. Gabriel H.D. The UNCITRAL model law on electronic transferable records. *Uniform Law Review*. 2019. 24(2). Pp. 261–280.
5. Yang J.H. Applicability of Blockchain based Bill of Lading under the Rotterdam Rules and UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records. *Journal of Korea Trade*. 2019. 23(6). Pp. 113–130.
6. Popovici S. Electronic Transferable Records. *Romanian Rev. Priv. L*. 2017. 272 p.
7. Mahasneh N. Electronic Transferable Records: A Gap in Qatari Law That Urgently Needs Filling. *Uniform Law Review*. 2021. 26(3). Pp. 532–553.
8. Lampič J., & Ng I. An Analysis on the Application of the UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records on Contract Automation and Metadata. In *Legal Challenges in the New Digital Age*. 2021. pp. 45–65.
9. Ber A.S. Uncitral Model Law on Electronic Transferable Records. *ASBUHFD*. 2019.1. Pp. 445.
10. Cachard O. UNCITRAL model law on electronic transferable records: The missing link towards e-shipping? In *Disruptive Technologies, Climate Change and Shipping*. 2022. Pp. 32–39.

11. Пашковська Л.І. Коносаменти, що перевозяться на борту судна. 2021. 463 с.
12. Кужко О.С. Еволюція договірної техніки як підстава розвитку електронного документообігу у сфері морського перевезення вантажів. *Юридичний науковий електронний журнал–електронне наукове видання*, 66 с.
13. Кунда Н. Міжнародні морські перевезення: аспекти правового регулювання. *Scientific Collection «InterConf+»*. 2022. 24 (121). С. 325–336.
14. UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records. 2017. URL: https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/modellaw/electronic_transferable_records.
15. Streamlining international trade by digitalising end-to-end documentation. February 2022. p 3. URL: https://go.dcsa.org/ebook-ebi/?utm_source=dcsa&utm_medium=display&utm_campaign=ebook-ebi.
16. G7 Trade Ministers' Digital Trade Principles. UK Government. URL: <https://www.gov.uk/government/news/g7-trade-ministers-digital-trade-principles>.
17. United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts. 2005. URL: https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/conventions/electronic_communications.
18. Electronic trade documents. Current project status. Law Commission Reforming the law. URL: <https://www.lawcom.gov.uk/project/electronic-trade-documents/>.
19. Electronic trade documents. Summary. URL: <https://www.lawcom.gov.uk/project/electronic-trade-documents/>.
20. National Data Strategy. Policy paper. Updated 9 December 2020. UK Government. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-national-data-strategy/national-data-strategy#about-the-national-data-strategy>.
21. Digital Economy Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Republic of Singapore. Singapore № 1. 2022. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1060050/CS_Singapore_1.2002_UK_Singapore_Digital_Economy_Agreement.pdf.
22. A Trusted Global Network for Digitally Interconnected Trade Documents. URL: <https://www.developer.tech.gov.sg/products/categories/blockchain/tradetrust/overview>.
23. Future International Trade (FIT) Alliance. Press release. DCSA. URL: <https://dcsa.org/newsroom/resources/future-international-trade-alliance/>.
24. UK G7 Presidency: Roadmap to reform for electronic transferable records. Policy paper. 2021. UK Government. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-g7-presidency-roadmap-to-reform-for-electronic-transferable-records/uk-g7-presidency-roadmap-to-reform-for-electronic-transferable-records#fnref:1>.
25. Jung-Ho Yang. Applicability of Blockchain based Bill of Lading under the Rotterdam Rules and UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records. *Journal of Korea Trade*. 2019. Vol. 23. № 6. 113–130.